سۆشیالیستەکانی فەرەنسا..
لەیۆتۆپیاوە بۆ یەکگرتن، بۆ لێکداپچڕان

بەرزان فەرەج- پاریس

لەوتارێکی پێشوودا ئاماژەی ئەوەمکرد کەئێستا فەرەنسا لەقەیرانی بێشوناسیدا دەژی پاش رەتکردنەوەی پرۆژەی دەستووری یەکێتی ئەوروپا لەلایەن زۆرینەی فەرەنسییەکانەوەو دەرکەوتنی بۆشاییەکی دیاری لێك تێنەگەیشتن لەنێوان میللەتی فەرەنسادا بەهەموو پێکهاتەکانییەوە.

ئەوەی ئێستا لەسەرئاستە سیاسییە جیاوازەکاندا، ئاستی دەسەڵات و ئاستی حزبەکانی دەرەوەی دەسەڵاتدا روودەدات هەندێك هەوڵی بێهودەیە بۆ دەربازبوون لەم قەیرانی بێشوناسییە کەناتوانێت جیاوازییە رەگداکوتاوەکان لەریشە دەربێنێ. هەموو ئەو هەوڵانەی دەخرێنەگەر بەکاربردنەوەی خیتابێکی ناسیۆنالی و نیشتمانپەروەرانەیە کەهەموو پێکهاتەیەکی کلتووری، نەتەوەیی، یان مەزهەبیش لەحاڵەتی قەیران و بنبەستەکاندا پەنای بۆ دەباتەوە بۆ رزگارکردنی لانی کەمی ئەوەی دەتوانرێت لە بەردەم شاڵاوی ئەو لێکداپچڕان و بێشوناسییەدا. بێگومان ئەم خیتابی وریاکردنەوەی سۆزی هاونیشتمانییە لەیەکەم رۆژی قەیرانەکەدا بەتۆنێکی خەماوی و هاودەردییەوە لەلایەن هەموو سیاسەتمەدارە فەرەنسییەکانەوە بڵاوکرایەوە. یەکەمین کەس جاك شیراکی-ی سەرۆکی فەرەنسا داوای یەکگرتنەوەی گەلی فەرەنسای کرد لەدەوری خیتابێکی نیشتمانییانە کەکلتوورو بەها تەقلیدییەکانی فەرەنسا بخاتە پێش هەموو شتێکەوە. خیتابێك کە لەم قەیرانەدا رابەرە سیاسییەکان بڵاویدەکەنەوە خیتابی یەکگرتن و رووبەڕووبوونەوەی دەستەجەمعیانەیە لەبەرامبەر قەیرانی شوناس بزری و لاوازی فەرەنسییەکاندا لەم ساتەی دنیادا کەوەکو کلتورێکی لێکداپچڕاوو ئاڵۆزو بەیەك نامۆ خۆی لەبەرامبەر دنیادا نمایش دەکات. بەڵام بەداخەوە ئەم خیتابی یەکبوون و یەکگیرییە فەرەنسییەکانی کۆنەکردووەتەوە، نەیتوانی ببێتە دەمامکێکی درۆی شاردنەوەی جیاوازییەکان. لەکاتێکدا کە جاك شیراك بە گۆڕینی دەمامکی حکومەت دەخوازێت جیاوازییەکان بشارێتەوەو برا دوژمنەکان بەیەکگرتوویی لەناو یەك پێکهاتەی دەسەڵاتدا کۆبکاتەوە، بەڵام یادەوەری برا دوژمنەکانی ناو بەرەی راست ناهەستیارانە ئەو هەوڵە بێهودەیەی خیتابی یەکگرتنەوەیان بێ بەها کردەوەو لەئێستاوە بەرەیەکی پڕ لەناکۆکی و کێبڕکێ و هێزێکی بارگاوی بەچەندین بۆمبی تەقینەوەی شەڕی نێوان برا راسترەوەکانی لەداهاتوودا خستووەتەڕوو، کەئێستا حکومەتێکی قەیران ئامێزی لەبەرامبەر هێزە بارگاوییەکانی تر بەقەیرانی سەخت راگرتووە.

لەبەرامبەر حکومەت و بەرەیەکی راسترەوەی قەیران ئامێزدا فەرەنسییەکان کەوتنە بەردەم داماڵینی حەقیقەتی چەپێکی بەهەمان شێوە قەیران ئامێز. بەڵێ لەپشتی خیتابی یەکگرتنەوەو یەکخستنی ریزەکاندا لێکداپچڕان و هەڵوەشانی جەستەی فەرەنسییەکان بووەتە حەقیقەت کەیەکەمین ئەم پەرتبوون و لێکجیابوونەوەیە ئێستا بەجەستەی سۆشیالیستەکانی فەرەنسادا بڵاوبووەتەوە، بۆیە دەڵێم سۆشیالیستەکانی فەرەنسا چونکە پارتی سۆشیالیستی فەرەنسا تووشی لێکداپچڕان بووەو ئێستا برا شۆڕشگێڕەکانی سۆشیالیست بەهەمان شێوەی شۆڕشی فەرەنسا خەریکە بەمەقسەلەی شۆڕش سەری یەکتری دروێنە دەکەن، ئێستا سۆشیالیستەکان لەهەموو کاتێك زیاتر پارچە پارچە بوون .

پاش سەرکەوتنی باڵی نەخێر لە ریفراندۆمدا بۆ دەستووری ئەوروپا، سەرکردایەتی پارتی سۆشیالیست لەکۆبوونەوەیەکی داخراودا سەرانی رابەرانی نەخێری خستەژێر تیغی مەقسەلەکەوەو بەو جۆرە کەسایەتی ژمارە دووی پارتی سۆشیالیست لۆران فابیۆس و چەند هەڤاڵێکی تر ڕێ خەباتی سۆشیالیزم و ئەنتەرناسیۆنالیان لەپارتەکە دەرکرد چونکە ئەوان بە دژی بریاری پارتی سۆشیالیستەوە خۆیان خستە بەرەی وەڵامی نەخێر بۆ دەستووری ئەوروپی.

ئێستا سۆشیالیستەکان لەقەیرانێکی، فیکری، سیاسی، رێکخستن و بزربوونی هەرەمی حزبایەتیدا دەژین. کەدەبێت بۆ فریادرەس و چارەسەرێك بگەرێن کلتووری چەپ و سۆشیالیزم کەبەشێکی زیندو گەشی مێژووی فەرەنسایە لەقەیرانی لەناوچوون رزگار بکات.

خوێندنەوەی مێژووی بزووتنەوەی سۆشیالیزم لەفەرەنسادا مێژووی فیکرو بزووتنەوەیەك تۆماردەکات کە بەردەوام بەکێشەوە لەسەرەتای دروستبوونییەوە تائەمرۆ خۆی تێکەڵاوی رووداوو بەسەرهاتەکان کردووەو هەر بەو پێکهاتە قەیران ئامێزییەی خۆیەوە بووەتە خولْقێنەرو کارلێکەری رووداوەکان. سۆشیالیزمی فەرەنسی لەیۆتۆبیاو خەونەوە سەریهەڵدا هەر لە سەرەتای خەون و یۆتۆبیاکانی سان سیمۆن و شارل فۆریێ و بلانکی-یەوە، کەشەری ململانێ و جیاکردنەوەی سەنگەری خۆی لەسەنگەری ماتریالیزم و واقعیەتی شۆرشگێرانەی مارکس جیادەکردەوە. هەروەها سۆشیالیزمی فەرەنسی هەر لەسەرەتاکانی سەدەی نۆزدەهەمەوە بەجیاوازی و دەستگەرایی فیکری و فەلسەفی و میتۆدی لێکجیاوازەوە مێژووی خۆی پێکهێنا لەنێوان باڵی ریفۆرمخواز کەدوا رابەری لویس بلان و لیدۆر رۆلان بوو، باڵی توندرەوو شۆرشگێری میراتگری مارکسیزم و بلانکی کەدوا رابەری باربێس بوو کەپێی وابوو دەکرێت لەرێگەی توندوتیژییەوە سیستمی ئابوری بگۆردرێت. سەد ساڵ لەجیاوازی، سەد ساڵ دەستەکاری دواجار رابەرێکی کاریزمی وەکو جان جۆرێسی خولْقاند کە لەسەرەتای سەدەی بیستەمدا توانی ماناو شوناسێك بەسۆشالیزمی فەرەنسی ببەخشێت، دواجار هەموو باڵە جیاوازەکانی سۆشیالیزمی فەرەنسی توانیان خۆیان لەناو بەها مێژووییەکانی کلتوری فەلسەفی فەرەنسادا بدۆزنەوە کە لەبەرامبەر بۆلشەفیزم و ئەنتەرناسیۆنالیزمدا چوارچێوەیەکی مانایی و فیکری و رێکخستن بۆ سۆشیالیستی فەرەنسی بدۆزنەوە کەئەویش هاوتاییە لەنێوان بەها ئینسانی و دنیاییەکانی فەرەنساو پاراستنی بەهاکانی جمهورییەت و وەفاداری بۆ شۆرشی فەرەنسا. لێرەوە بزووتنەوەیەکی راستەقینەی سۆشیالیستی لەفەرەنسادا پێکدێت کەدەتوانێت خۆی بەرامبەر کلتووری راسترەوەیی و مەسیحی گەراو کلتوری چەپی رادیکاڵ و مارکسیزم رابگرێت.

سۆشیالیزمی فەرەنسی لەهەموو قۆناغەکانی دواتردا بە هەمان شێوە بەقەیرانی ناوخۆو دەستەکارییەوە ئەکتەرێکی ناو رووداوەکان بووەو مێژوو وانەیەکی فێرکردووە کەجیاوازی هەڤاڵەکان و لێکداپچرانیان مانای لاوازی و بزربوونی کلتوری سۆشیالیزمە لەفەرەنسادا. بۆیە دەبێت لەدوای جان جۆرێسەوە زیاد سێ چارەکە سەدە چاوەروان بکرێت تاوەکو کاریزمایەکی تر دێت، رابەرێکی وەکو فرانسوا میتێران دووبارە جەستەی پەرت پەرت بوو و بەیەك نامۆی سۆشیالیستەکان پێکەوە کۆبکاتەوەو خوێنێکی گەرمی نوێ بەم کلتوری چەپە ببەخشێت کە لەمەودوا تەنها کلتورێکی هەر فەرەنسی نییەو بەڵکو سۆشیالیزمی فەرەنسی خۆی لەسەردەم و کەشێکدا دەبینێتەوە کەپەیام و فیکری سۆشیال دیموکرات دەبێتە پەیامێکی جیهانی و یان چ نەبێت ئەوروپی بەرفراوان و ناچار بۆ رووبەرووبوونەوەی لەلایەکەوە شەپۆلی لیبرالیزمی سەرمایەداری ولەلایەکی ترەوە شەپۆلی کۆمۆنیزمی تۆتالیتاری. کەواتە سۆشیالیزمی فەرەنسی دەبێتە هەڵگرو بەرگریکەری کلتورێك کەدەبێتە کلتورێکی جیهانی، کلتورێك کەبەرجەستەی ئازادی و یەکسانی و برایەتی و عەدالەتی ئابوری و کۆمەڵایەتی دەکات.

ئێستا سۆشیالیستەکانی فەرەنسا خۆیان لەبەردەم ئەم قەیرانی بێشوناسی و لێکداپچرانەدا دەبیننەوە کەبێگومان خۆیان دەزانن ئەگەر ئەم قەیرانە مانایەك و دەرئەنجامێکی هەبێت مانای لاوازی و بێکاری سۆشیالیزم و بەهاکانیەتی کە ناتوان ئیدی لێرەدا ئاڵای سپی هەڵکەن و چاوەروانی فریاد رەسێك بکەن. ئێستا سۆشیالیستەکانی فەرەنسا خۆیان بەسەر یەکدا دابەشبوون، بەو دابەشبوونەوە بەشداری ریفراندۆمیان کرد کەبەسەختی لەسەریان کەوتەوە. هەڵوێستی پارتی سۆشیالیستی فەرەنسا لەبەردەم پارتە سۆشیال دیموکراتەکانی تری ئەوروپادا هەڵوێستێکی شەرمنانەیە، کەناتوانێت بەرگری لەشوێن و پرەنسیپی خۆی بکات، چونکە پەسەندکردنی دەستووری یەکێتی ئەوروپا بۆ سۆشیالیستەکانی ئەوروپا ئومێدێکی جەوهەری بوو بۆ ئایندەی

ئەورووپاو تیایدا سۆشیالیستەکانیش کەپێکەوە وەکو هێزێکی نێونەتەوەیی پارتی سۆشیالیستی ئەورووپایان دروست کردووە، بەڵام سۆشیالیستەکانی فەرەنسا ئەم هێزە نوێیە ئەورووپییەشیان لاوازکرد.

بێگومان بۆ دەربازبوون لەم کێشانە سەرکردایەتی سۆشیالیست دەرئەنجامی سزا سەختەکەی خۆی بەدەرکردنی هەڤاڵە سەرکێش و یاخییەکانی وەلامدایەوە، لەگەڵ بانگەشەی یەکگرتنەوەو کۆبوونەوەی هەڤاڵان بۆ پاراستنی ریزەکانی حزب.

بەڵام ئێستا سۆشیالیستەکان لەنێو گێژاوێکی پڕ کێشە و ململانێدان. سکرتێری حزب بانگەشەی ئەوەی کردووە کە لەمانگی نۆڤەمبەری داهاتوودا کۆنگرەی فراوان ساز بکرێت تاوەکو سۆشیالیستەکان سەرکردایەتی نوێ دیاری بکەن لەهەمانکاتدا وەلامی نوچدان و هەڵە ناوخۆکان بدەنەوەو بەرنامەو پرۆژەیەکی فیکری نوێ دابرێژن. کەواتە سۆشیالیستەکان یەکەمین هێزن کەهەست بەبێشوناسی بکەن و بۆ شوناسێك بگەرێن. بەڵام بەداخەوە بەجەستەیەکی لێکداپچراوو بەیەك نامۆوە خۆیان بۆ سەردەم و کەشێکی تری سۆشیالیزمی فەرەنسی ئامادە دەکەن کەدەبێت دووبارە بۆ یەکگرتنەوەیەکی نوێ و کاریزمایەکی تر بگەرێن تاوەکو ئەم هەڤاڵە لێکزیزبووانە جارێکی تر پێکەوە کۆبکاتەوە.

ئەگەر ئێستا سەیری پێکهاتەی سۆشیالیزمی فەرەنسی بکەین لەدوای ریفراندۆمەوە دەبینین بەسەر چەندین دەستەدا پەرش و بڵاوبووەتەوە.

یەکەم: باڵی لۆران فابیۆسی دەرکراو لەحزب کەکاریزمایەکی بەهێزی سیاسی و فیکری و شارەزایەکی بواری حکومەت و دەسەڵاتە کەئەزموونێکی چەندین ساڵەی لەسکرتێری پارتی سۆشیالیست، سەرۆك وەزیران، وەزیر، سەرۆکی پەرلەمان کەڵەکە کردووە. جگە لەوەی هەڤاڵ و وەفاداری میتێران و لیۆنیل جۆسپان بوو.

دووەم: باڵی پارتی سۆشیالیستی نوێ، بەرابەری ئارنۆ مۆنتبوورگی دەرکراو لەحزب.

سێیەم: باڵی یەکگرتنی نوێی چەپەکان بەرابەری جان لویك میلانشۆ، دەرکراو لەحزب.

چوارەم: باڵی جیهانیکی نوێ، هەنری ئیمانوێلی دەرکراو لەحزب.

پێنجەم: باڵی سۆشیالیزم و دیموکراسی لەهەڤاڵە دێرینەکانی جۆسپان وەکو دۆمینیك سترۆسکان.

شەشەم: باڵی سەرکردایەتی حزب لەفرانسوا هۆلاندو هاورێکانی.

بێگومان ئەم هەموو دەستەو باڵانە ئەگەر دەرچەیەك نەدۆزنەوە بۆ رێکەوتن ئەوا مانای پەرتبوون و لاوازبوونی ئەم هێزە مەزنەی چەپە لەفەرەنسادا کەئەمەش رێگە بۆ زیاتر پەرەسەندنی هێزە راسترەوە توندرەوو چەپە رادیکالەکان دەگەیەنێت.

بۆیە ئێستا سۆشیالیستەکانی فەرەنسا پێویستیان بەفریاد رەسێکە لەم قەیرانی بێشوناسییە دەربازیان بکات.

کێ دەتوانێت ئەم جەستە لێکداپچڕاوە جارێکی تر پێکەوە کۆکاتەوە؟ لەراپرسیەکدا زۆر لەسۆشیالیستەکان خوازیاری گەرانەوەی لیۆنێل جۆسپان دەکەن کەتوانیبووی ئەم هێزە لەناوخۆدا پەرت و بڵاوە بەکاریزماو کەسایەتی خۆی کۆبکاتەوە. بەڵام جۆسپان وەك خۆی دەڵێت چیتر پیاوی رابەرایەتی حزب نییە ئەو تەنها ئەندامێکی سادەو سۆشیالیستێکی بەوەفای مەبدەئەکانیەتی، کەگەمەی ناخاوێنی سیاسی گۆشەگیربوونی پێ هەڵبژارد. سۆشیالیزمی فەرەنسی بەیۆتۆبیا لەدایکبوو، لەجیاوازییەوە یەکگرتنی داهێنا، لەقەیرانەوە کاریزمای ناسی.

ئایا لەم بێشوناسییەی ئێستادا خۆی لەچ ئەگەرو چارەسەرێکی دیدا دەدۆزێتەوە؟